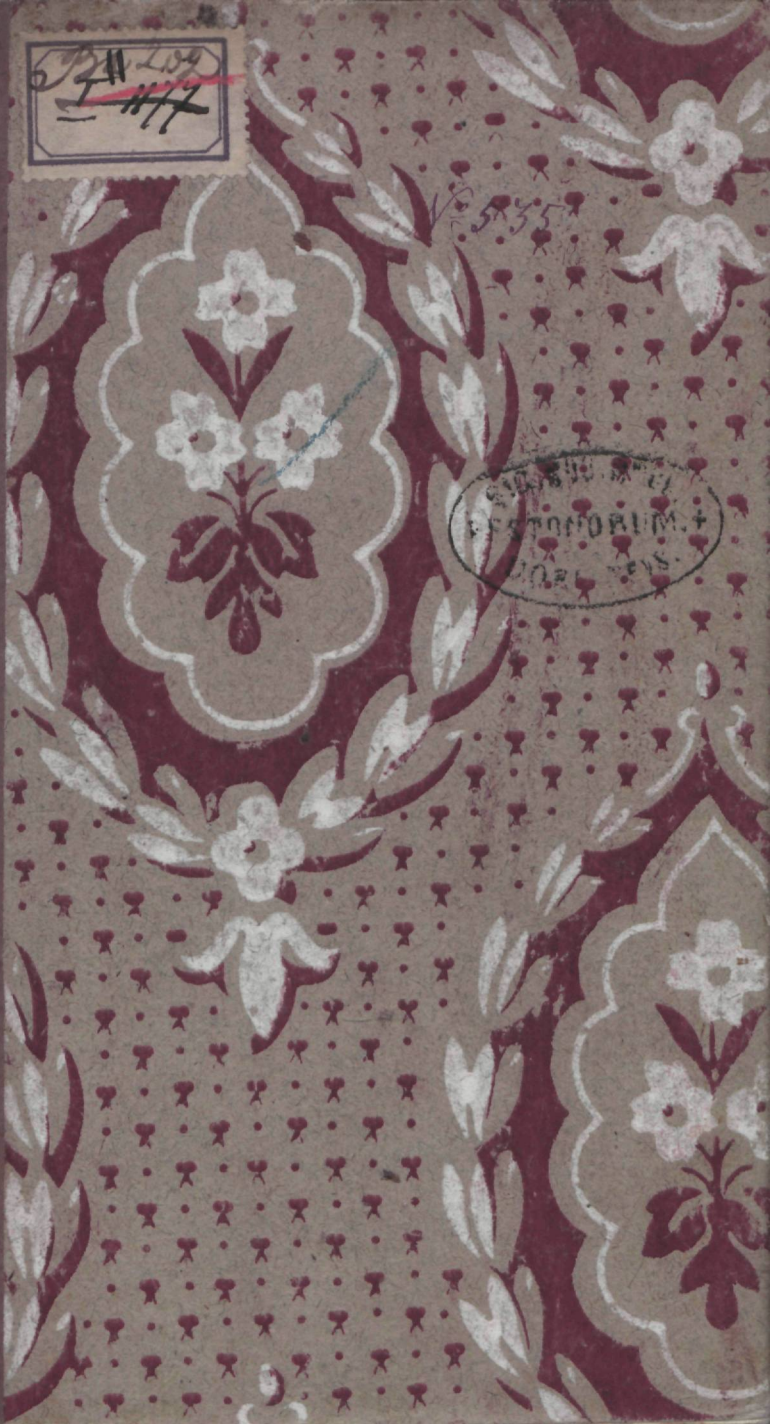

211 209
~~117~~

535
ESTONORUM +
1861

I. 1177.

Luggemisse ramaf

laste kolitamisse tarwis.

No 535

Edine trük.

Tarto linan, 1866.

Trükkitu ninf müwra S. Laakmanni man.

ramat Nimzpuš

Šturint šimmitat škal

Gegen den Druck dieses „Luggemisse ramat“ ist nach geschehener Durchsicht von Seiten des Livländischen evang.-lutherischen Consistoriums nichts einzuwenden.

Riga Schloß, den 5. August 1866.

Dr. Christiani, Vicepräsident.

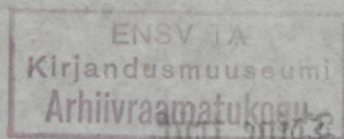
(Nr. 1307.)

A. G. Busch, Notär.

Bon der Censur gestattet.

(Nr. 91.)

Dorpat, den 11. August 1866.

42953

1881. aastal

... ..

Ramato=tähhe

Wäikeffe kirj=tähhe:

a b d e g h i j k l m
n o p r s s f u w z.

Sure kirj=tähhe:

A B D E G H I J K
L M N O P R S T
u w z.

Hälega tähhe:

a e i o u ä ö ü
A E I O U Ä Ö Ü.

Sulla hälega tähhe:

a e o u ü ö

Häleta tähhe:

b p d t i g k h l m n r s w z.

Saksa-kele tähhe.

e f a sch ß v r y.

C Z N Sch W X Y.

Tähte kofko = jäädminne.

ba	be	bi	bo	bu	bä	bö	bü
da	de	di	do	du	dä	dö	dü
ga	ge	gi	go	gu	gä	gö	gü
ja	je	ji	jo	ju	jä	jö	jü
ha	he	hi	ho	hu	hä	hö	hü
ka	ke	ki	ko	ku	kä	kö	kü
la	le	li	lo	lu	lä	lö	lü
ma	me	mi	mo	mu	mä	mö	mü
na	ne	ni	no	nu	nä	nö	nü
pa	pe	pi	po	pu	pä	pö	pü
ra	re	ri	ro	ru	rä	rö	rü
sa	se	si	so	su	sä	sö	sü
ta	te	ti	to	tu	tä	tö	tü
wa	we	wi	wo	wu	wä	wö	wü
za	ze	zi	zo	zu	zä	zö	zü
<hr/>							
ab	eb	ib	ob	ub	äb	öb	üb
ad	ed	id	od	ud	äd	öd	üd
ag	eg	ig	og	ug	äg	ög	üg
ah	eh	ih	oh	uh	äh	öh	üh
ak	ek	ik	ok	uk	äk	ök	ük
al	el	il	ol	ul	äl	öl	ül
al	el	il	ol	ul	äl	öl	ül*)
am	em	im	om	um	äm	öm	üm

*) Kon hälega tähhe al särast punktifest löwwis, sääl tulleb sulla hälega luggeda.

an	en	in	on	un	än	ön	ün
ap	ep	ip	op	up	äp	öp	üp
ar	er	ir	or	ur	är	ör	ür
as	es	is	os	us	äs	ös	üs
at	et	it	ot	ut	ät	öt	üt
aw	ew	iw	ow	uw	äw	öw	üw
ats	ets	its	ots	uts	äts	öts	üts

Ha	hal	haltw	He	hel	helm
Hi	hir	hirm	Hu	hul	hulk
Hö	höl	hölm	Ju	jus	just
Ja	jal	jalg	Jä	jär	järg
Ka	kas	kast	Ka	kas	kast
Ke	kel	kelp	Ki	kir	kirk
Ko	kon	kons	Ku	kur	kurk
Kä	kär	kärn	Kö	kör	körk
Kü	kül	külm	La	lat	lats
Le	leh	lehm	Lu	lus	lust
Mu	mus	must	Mu	mul	muld
Mü	müt	müts	Nö	nör	nörk
Ni	nir	nirk	Nu	nur	nurm
Pa	pal	palē	Pi	pin	pink
Pö	pör	pörm	Rä	räs	räst
Ri	ris	rist	Sö	söl	sölg
Su	ful	fulg	Sä	säl	sälg
Si	fil	film	Si	fil	filb
Sü	sül	sült	To	tol	tolm
Tu	tul	tulp	To	top	tops

Wa	wan	wang	Wa	wan	wang
Wa	wat	watſk	Wi	wir	wirk
Wö	wör	wörk	Wü	wür	würſt
Wo	wor	worſt	Zi	zir	zirk
Zi	zir	zirp	Za	zal	zalk
Zo	zol	zolk	Zi	zil	zilk

A	ar	arm	Ar	arſ	arſt	A	al	alt
E	en	ent	E	el	elſ	E	ees	eefſt
S	il	ilm	S	if	ifſ	S	ih	ihſ
D	ot	ots	D	or	orſ	D	or	org
U	ur	urb	U	um	umb	U	uſ	uſſt
Ä	äh	ähn	S	ön	önſ	ii	üt	üts

ai	ei	oi	ui	öi	äü	au	eu	öu	iu
aa	ee	ii	oo	uu					

sai	sait	rai	raiſſ	lai	laiſſ	lei	leib		
wei	weit	weits	woi	wois	hoi	hoid	kui	kuis	
käu	käüs	jöi	jöit	lau	laud	rau	raud		
nöu	nöud	liu	liud	täu	täüs	lat	laat		
kaſ	kaas	kel	keel	riſt	riiſt	kot	koot	rut	ruut.

Niüd mur-rap min-no ſu

Weel a e i o u

Kül pe-a op-pi ma

Nink lo-e ni kui ſa.

Arm	ar-maſ	ö	ö-se	hä	häs-te	kot	kot-ti
lauſ	lau-lu	maſ	maſ-ma	nörk	nör-ga		
palſ	pal-gi	raaſ	ra-su	sai	sai-ja	täht	
täh-he	wat	wat-la	zirſ	zir-gu.			

Sum-mal tai-was op-pus rah-ho süd-da
lo-ja roh-hi töb-bi ter-wus ig-ga lug-gu ub-bin

op-pus-se ar-mas-tus rah-ho-lit süd-da-me
ih-ho-lit rō-mus-tus wōlg-la-ne ön-ne-tus
ab-bi-kaas lōp-pe-tus hob-bo-ne el-la-jas

rah-ho-lit-kult in-ne-min-ne el-la-min-ne
möt-sa-lin-ne tal-lo-rah-was hai-na-rit-sit
ab-bi-el-lo süd-da-me-lit wal-la-lin-ne
näg-ge-ma-ta el-la-ta-nu kul-lu-ta-ma

rō-mus-ta-min-ne är-ra-lōp-ma-ta
ön-nis-teg-gi-ja tun-nis-ta-min-ne
sōn-na-kuul-ma-ta him-mus-ta-mis-se
täh-he-le-pand-ja kar-ris-ta-min-ne

fof-fo-lug-ge-min-ne wer-re-wal-la-min-ne
täh-he-le-pand-ma-ta är-ra-wal-lit-se-ma

är-ra-lun-nas-ta-min-ne

ar-mo-ku-lu-ta-mis-se

ül-les-tun-nis-tamin-ne

ül-les-är-ra-ta-min-ne.

Kir-ri-ko tor-nin om keel

Min-no suun om keel

Siin om kir-ki-kaas kir-g

U-bi-de ümb-re om aid

Täüs wil-ja om ait

Ar-mas el-la-jas om kaas

An-nu-ma päääl om kaas

Reh-he pes-sa om mul-koot

San-tel om koot, hai-ge om koot

Kas-sil nink pen-nil om kääp

Kub-ja kää-en om keep

Ül=le=le pan=taš se p
 Kät=te mös=ke om mul seep
 Wa=din om öl=lo
 Lüh=hi=ken=ne om mei=je el=lo
 Tüt=ri=ko nim=mi om el=lo
 Pats ma weel ol=le
 Nört kui öl=le förs
 Mag=gus om ze=a sült
 Jö=e pääal om sild
 Wa=di kül=nen om haan
 Meh=he nim=mi om Ham
 Ri=du pääal kas=sup hain
 Jal=la al om mul tal
 Hob=bes=te tar=wis om tal
 Nur=ro pääal kar=gap warš
 Piit=sa tag=gan om warš
 Piits=ka tun=ne ma war=rest
 Püs=si=ga las=taš war=rest
 Li=ta kis=sup war=räs
 Sul=ka sis=sen om war=räs
 Li=dan om min=no war=ra
 Ül=le wir=ge hom=mun=gul war=ra
 War=räs=sel om pes=sa
 War=räs saap pes=sa
 Nöid pet=tap neid,
 Ke nõu=wo nõud=wa nöi=ja kää=est
 Hai=ge om min=no kurf
 Suur lind om kurg
 Sul=la=se=le mas=se=taš palk
 Möt=sast tuw=was palk
 Wo=na=ken=ne om wag=ga
 Wil=ja pan=taš waf=ka
 Nur=me pääal kas=wap wil=li
 Jal=la tal=la al om=ma täl wit=li
 Siin om lam=ba laut
 Kat=ta mul=le laud
 Ilm om tu=li=ne

Wih=ha om tul=li=ne
 Küt=sä mul=le sai=ja
 Min=na läh=hä sa=ja
 Pen=ni ka s=si wäl=ja
 Mes sa ka s=si put=tut.

Märgide selletamine.

- **komma.** Selle märgi taggan peap luggeja iks weidikesse hõngo hardma, et ta putmatta woip eddesi luggeda.
- **punkt.** Se märk kässes puhkada. Soostwa kõne om otsan, nink tõine hoop allustap. Selleperrast tettas temma perra iks suurt kirja tähte algmisses.
- **pool-punkt.** Ei puhhata selle märgi taggan mitte ni kawwa kui punkti man, ent siiski petas surembat wahhet kui komma man.
- ? **küsimisse märki** tettas kui middagi om küssitu.
- ! **heikamisse märk** tähhendap heikamist ehk immetellemist, nink peap luggeja häält tõstma, kui temmale mannu jõud.
- : **kats punkti** märgip, et ütte nimmetetu asja nakkatas kõnnelema, ehk kõnne käändmist.
- „ **jutto-märgikesse** tähhendama, et tõise jut õtse kui temma omma suust kõnneltas, nink kui se jut om lõppetü, siis tettas jälle neid märgikesse wasta.
- **flamre.** Neide wahhele pantas sõnnu, mes tõiste selletamisses, ehk kui lijas juttus arwatas.
- = **jakkaja** tettas, kui sõnna rea päle ennam ei sünni ja polele jääp; ehk kui mitto sõnna ütte kofko arwatas.

' **fistotaja.** Kui laulude sissen mõnnikord laulo
wisi wasta üts e ülletäüdap, siis fistotetas sedda
ärä, nink pantas särast kriipsokest assemele.

* **tähhendaja** juhhatap luggejat lehhe allumetse
were päle, kost sest asjast ehk sõnnast weel
middake selltetetas.

— **mõtteleja** annap luggejale aiga, essi eddest
möttelda.

Selge on mul sõnna

Selge märgi ka

Juttust ma jo arwo sa

Woi teil ette luggeda.

Ma olle lats — ma olle noor nink nõrk
— ma lä wannämbas nink kõwwembas —
ma kassu surembas — ma olle inneminne —
minna woi oppida — minno tahha oppida
nink tennada neid, kes minno oppetawa.

Minna tija jo, et Summal minno om
lonu, nink et Summal waim om, ke kif ma-
ilma om lonu, ja iks weel ülle ilma nink
maad wallitsep. Summal armastap ilma
nink maad, nink kif innemissi, ja annap neile
kif, mes neil tarwis lät. Oh Summal,
minna armasta sinno kigest süddamest! Sum-
mal hoijap nink kaitsep meid, nink kui temma
meile ka willitsust sadap, siis annap temma
meile ka jõudo tedda kanda. Minna tahha
Summala päle lota. Innemisse omma kül
saggede kurja, nink kurwastawa Summalat;
minna olle ka kül mõnnikord kurri lats; sedda
minna kahhitse nink palle Summalat andis.

Jummal om meid oppetanu, Jeesusse Kristusse omma aino Poja läbbi, pattust käändma nink õnsas sama. Jeesus om henda allandanu, innemiste sean ellanu, kii hädda nink waiwa kannatalikkult kannatanu, nink meije pattu henda päle wõtnu. Innemisse omman pimmedussen omma tedda wihkanu, risti külge üllesponu, nink surma sisse saatnu, ent Jummal om tedda kooljist üllesärratanu, nink henda kōrwale taiwate tõstnu, et se Poig olles kui Eſſa. Jēssand Jeesus Kristus om taiwan. Temma om lubbanu meile kii südi nink pattu andis anda, meid perran surma taiwate wõtta, nink meile iggawest ello jaggada, kui meije omma süda kahhitseme, nink pattust henda kåname. Kui innemisse jummalapelglikko nink waa ommawa, sis annap Jummal neile omma pühha Waimo, ke neid kinnitap kigen hään tõõn. Ma tahha Jēssand, et so pühha Waim ka mulle tulles.

Jummalast nink Jeesusest Kristussest om paljo üllespantu ütten ramatun, mes Piiblis ehk pühhas kirjas kutsutas. Sääl om kii üllespantu, kuis Jummal taiwast nink maad om lonu, kuis wannal ajal innemisse omma ellanu, nink kuidas meije Jēssand Jeesus Kristus om innemiste sean olnu nink neile paljo oppusid om andnu, ja kii waimolikko hääd lubbanu. Kristus olli Jummal, nink es põlle mitte meije mailma; temma kõnnet saggede jutte ilmlikko asjadest, Piibli moistekõnne;

nink näüt innemistil neist oppust ja manmitsust wõtta. Nida ei pea ka meije üttele asja siin ilman tühjas ehk wäga weikeses põlgma, ent kigen Jssanda wäkke nink tarkust tundma, ja kigest hennelle oppust otsma.

Minna tahha jo norelt harrineda, ei üttesteke lodu asjast tähhele pandmata möda minna. Minna tahha omma latselikko nalja nink lusti man iks Jummalat melen pidada, ja kui ma asjast rõmusta, iks perra mõtelda, mes ma temmast kül oppi wois, olgo parrembas Jummalat tundmisses, ehk minnule eenkojos wai hirmotamisses. Nüüd rõmusta ma neide piltikeste ülle, mes siin üllesmalitu ommawa, ja mulle kaeda antas, kui minna hä nink ussin lats olle olnu, nink jo illofaste arwo sest sa, mes neide alla om kirjotetu. Saab nätta, kas ka neist minna oppust woi sada.

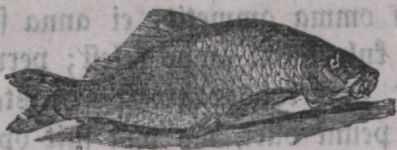
K i k k a s.

Kes ärrat minno unne päält
 Kes heikas helle hälega
 Nink kulut kolle kelega

„Kif kuulge
„Tulge
„Tõuske üles!“

Kikkas sinna ollet? Ei sa kauges kunnagi
ei jä, ei unni so ei wära ärra, sa tijat omma
tunni, sa ollet meije ärrataja, so hää! meil
mälletas:

Oh inneminne walwa sa
Et patto unni so ei wära
Dlle wirge olle walmis
Tõtta tetten, seni kui sul aiga antas
Dlle walmis kui so hengüšsele pantas.

K a l l a.

Kuis se kalla kätte sanu,
Weest om wälja wõetu,
Merre põhjast meile antu,
Likkest lainest lawwa päle pantu?

Pettus om ta ärrapetnu
Majaus ta merrest melitanu,
Wagglakest ta wõtma läts,
Mardikokeist maitšma; —
Dnge nastlik nassa nakkas tälle külge,
Dnge wits ta wõttis wälja!

Inneminne panne tähhel: mõnda asja
sinna pürowat, kae ehl om nastlik nassa temma
kestel, nink sa nakkat temma külge, ni kui
kallakenne dnges otsa,

Dllet ärrapettetu,
Surma sišse annetu.

Penni.

Kranz, sa wanna koddos penni, sa tru ninē
ussutaw, sa karja kaitšja, warga wäärdja, so
šõimatas kũl paljo; sa ollet šiski ausa mees, ei
unneta sa omma ammetit, ei anna soele sa su-
tääud, ei kule kelmi lippe kelest; perremeest sa-
aawuštata, ninē koddorahwast armastat. Kranz
et sa kũl penni ollet, ma woi sult oppida.

Kuis ussutawalt tenitas,
Ninē ammet kinni peetas.

Sussi.

Sussi šinna turjateggija,
Sa wonakesse werre wallaja,
Sa šure karja turgo kiskoja,

Sa neeldja näljane, sa täütmata,
Sa werre wallaja, sa armo näütmata!
Ei sinnust tahha oppi ma,
Ei sinno päle kaeda.

Kui liig om minno söminne,
Kui armota om minno südda,
Sis tahha minna möttelda,
Nink omman melen peljata,
Eht soe saarne olle ma!

Rihholane.

Rihholane mes ja salwat,
Dot ma sinno kätte sa,
Ma tahha sinno pinata!
Lats sa ollet soe sarnane,
Kas ei olle kül,
Et me weikse wallo eest,
Tedda waist tappame?
Mes eest tedda pinata,
Zallakeisi kistuda,
Siwakeisi sirruta?
Möttele et ta wallo tund kui sa,
Nink Summal tedda lonu ka.

W ä h k.

Perwe alt ütš wanna wähk, ronnip wälja
haina päle, tōštap sōrga ülles, karja latši
ähwardas:

Poiskse ei's ei kuuldnū, kui teid eila
essa oppetas: „eddesi iks astko inneminne,
tundmissel nink opmissel, taggasi täl jägo
wallatus nink rummalus!”

ütles, nink ta mōtles uhkest astu henda
melest eddesi; perripäide fiski taggasi ta lops,
läts lompi lontkaten. Latse naardse, pilse kiwwe:

Muile ollet kallamees

Essi sa ei astu ees.

Kalkun.

Kullo! mes sa pahhandat, mes ma
sulle te, et mul müts om werrew, et ma
willet lasse weidike. Mes se sinno puttus!
Ei ta kule suggufe:

Lakka henda lootas

Mürrap, mäsfap, müggistap

Kissup, kullup kullerdas

Hullust henda hukkatap

Ni, kui Zummal mes sääl olles.

Oh! mes pimme wihha hirmus, ei ma
wihhan tahha olla kunnagi.

L i b l i k .

W a r m .

Latse ke neid linnokeisi

Püwawawa nink pinawa

Kõrrekest neil läbbi pistwa

Langakest neil jalga pandwa,
 Ke neid naro perrast näppistawa
 Nalja perrast nilluwa
 Lusti perrast liga tewa
 Wallatuffelt wallo:
 Neil om kippe kurri südda
 Ei neil olle latfelikko meeld
 Rõõm neil rõõwli rõõkminne
 Naar neil isä narminne.
 Hoija taiwan' essa essi sa
 Et ni kurri kunnage es olles ma.

P e r d i t (Saksa kelen: **A f f e**.)

Näts, ta mees ei olle kes siin saisap?
 Kül ta mehhe sarnane, ellaj om ta siski, ellap
 lämmal maal mõtsade sissen, kõnnip, sööp nink
 joop kui inneminne, nink teep kii kombid,
 mes ta innemissest näggi, perra, et naljakas
 om kaeda. Ta om kül meije näole, ent meije
 nimme wäärt ei olle ta siski, sest mele mois-
 tust täl ei olle.

Meel nink moistus olgo kallis finnul
Ta teep so Eäsa sarnatses!
Kes om maijausse himmun
Jogi tilgakesse perrast
Meeld nink moistust kaotanu
Henda töppras tetta püüdnu
Ellajas om ihlanu;
Ei ta olle ennamb inneminne
Ei Eäsa palge perrandaja.

P ä s o k e n e .

Päsokke, sa suwwe linnoke, mes sa töga
töttat ni, kerjat, korjat, pessakest iks parran-
dat? Puhka weidike!

Lats, ma pea rühkima

Et ma pessa walmis sa

Et ma latsekeisi kaswata

Enne kui ne tule tullewa

Zalwe ilma tuiškawa

Enne kui mo Jssand kutsup

ülle merre, ülle ma

Surembale suwwele

Illusambä ilmale.

Essa ning Poig.

Essa olli omma pojaga linan, mõnda kaupa müüman, ning tõist tühja maja asja ostman. Nemma kõndse ulitside ning potide möda, ja pojalt sai lina ning temma illo wiljalt immetelda.

„Pois! wõtta üles mes jääl jalgu al, üttel essa tälle. „Tühhi! wanna hobbese rawwa tüf, ei selja painotamisse wäärt“ kostis poisikenne. — Wanna essa kumard nüüd essi, ning pist rawwatükki karmani. — Sõudse nüüd mehhe seppikoa lähküdale. Poig jäi tõteggijid wahtma, essa aste meistre mannu, ning pak tälle rawwa ükki; meister and kümme koppikat wašta.

Wanna mees wõt weel mõnd saijakest, ja neide kümne koppika eest paar topsti wisnapu marju. Tallitus olli ärratallitetu, ning turrolisse rutsewa koddo pole, et nä launäle saasse. Nemma kõndse walliste; päiw sais kõrgen, ning paist wallosaste, tannumide wahhe olli pik, lämmi suur, essa aste een, poig perran. Essa last ütte marjakest mahha; walli olli poisikenne üleswõtma ja subho pistma; tüf maad jälle marjakenne, jälle pois üssin noyma ning ärrasõma, ning ni üks mõnne sammo taggan marjakenne ja walli korjaja!

„Essa! heikas poig, siin om mõnnel marjatorwil mulk olnu, ma olle õige paljo marju löidnu“ — Nink sinna ollet neide tühjade perrast kumardanu? kostis essa. — „Di mes-

perrast ei" wastas lats, „ma olle jannone, nink marja maggusa. — „Puhkame siin leppa warjun weidike," tõst nüüd essa omma hääld, „ma tahha sulle middake kõnnelda: mälletat sedda hobbese rauda, mes ulitse pääl olli; sinna es tahha temma perrast mitte selga painotada, minna wõtti tedda ülles, mõije tedda kümne koppika eest ärra, wõtti sinnust näggemata rahhaga kats topši marju, nink lasi melega topši ossa ütšikaupa tee päle mahha, ja sinna uhke mees, kes hommungul jahhega linan omma selga ni wäga hoidsit, sinna ollet nüüd pallawa päiwaga henda katskümmand kõrd tee tolmo sisse kumardanu, ja ennege pole wäärt kätte sanu. Minna painoti omma selga ütš ainus kõrd, ja sõije nüüd omma topši täüd rahhokult ärra, ja anni selle tõisega sulle weel hääd oppust." Poisil sai hääbi, es tihka ennamb filmi ülletõsta, „ma olli kül rummal" üttel temma, „ei tija, olli ta laiskus, wai uhkus, wai holetus! — „Kül tedda eggäitte olli" kostis essa, „eddispäide mõtle et

Kes weikse asja man ei tahha waiwa nätta

Sel tullep wimate jo fatte wõrra tetta

Mes kerge eddimält, se rasses perrast jäep

Seperrast olle ferm nink wirt kui tarwis läep."

Kõnne ja moistatus.

Olli ütten suren aijan paljo wõrama puid nink puhme, lille nink hainu, mes sakstile õtsekui tõise ma asja tunnistamisses nink kae-

miffes olli. Mõnni neide seast olli pälegi weel õige surma rohhi ehk kihwt, ni kui meije maal marro haina nink mürk haina ommawa. Kärner ehk aidnik, kes selle aija ülle wallits, olli üts mõistlik mees, nink konna ta üttel hommungul paar pitti täüd lille wälja pand, kuts temma omma kats pojakest mannu, nink üttel: et teije kül middake siin aijan lubbata ei tohhi puttu, siš tahha minda teid weel effiär-ralikkult mannitseda, ek teije neist lillest henda kawwen hoijata, sest neide siffen om kihwt ehk margon, nink nemma woiva teile surma tetta.

Latse jäiwa pelgama, nink warrisiwa mõnni päiw sedda kottust, siš lätsiwa nemma jo julgembas, tulliwa mannu ja kaijewa neid. Wannamb poisfikenne putte lehti, kaije neide hambid, nink naart tõisele, ei ta purre mo sugguke. Mõnni päiw, ja noremb korjas neid mahha puddenu häälmid maast ülles, nink olli surelinne, et ka temma es pelga. Häälmide asfemele naksiwa nuppi kassuma, nink latse kääsiwa saggede neid kaema. „Dijate, ma olle neist antsikist marjust maitse- nu, es te nä mulle middake“ üttel weikenne; suremb olli nüüd ka walli suhho pistman, es olle nä ennege maole märatseke, halja nink mõrru; „las neil kütse da weel“ üttel temma, süljas ennambeste mahha, nink läts mant ärra. Nä jäi talle weidike oimatses, südda läts kurjas, es panne ta tost surembat tähhele, heit maggama, nink tõisel hommun-

gul olli ta terve kui enneke. Mõnne hä aja perrast lätsiwa nemma jälle omma keeltu puhma kaema. Marja suggutse nuppi olliwa õige sures lännu, ning terrakesse kõrriksiwa neide sissen. Ussinaste nopsewa nemma paar tütki, paggesiwa lusthoonde, ning naksewa terrakeisi wälja korristama. Sai siis neid mõnnike suhwe pistetus ning katski salwetus. Üts olli mõrru ja sülleti mahha, tõine zuffati jälle suhwe. Keel jäi kibbedas, ning harrisi mõrrudat kannatama; jo läts terrakenne kalast alla, tõine, kolmas järrestikko perra; pä nakkas hullus jääma, ja ni kui meel rummalambas läts, ni kaswi himmo. — Kõrraga pand noremb poisjikenne hirmsaste naardma, käänd filmi pahhe pole, ning jürräsi hambid. Wannamb nakse wõra hälega laulma, rööfse süwwa ning juwwa, taht wälja joosta, ent es jõwwa kohheke, rummalus tulli tälle päle, temma satte mahha, ning pes kätte ning jalguga, ja kiff hirmsaste omma ihho. Mida mäsfasiwa mõllemba, kui essa sisse aste. Kif ihho jäi täl wärrisema, kui temma omme latši ni hullul meel näggi. Pawwa pääl olli weel ne lilli seemne, ning õkwa sai ta sest õnnetussest arwo, joost abbi otsma ning tõi tohtret. Kasse olli neide waiste lomakeiste hädda, ent kolmandamal päiwal õnnist Summal selle tohtre hoold, ning ärrat neide melest jälleke. Nä naksewa parranema, ning tunniksiwa kif ülles, kuidas nemma sõnnakuuldmata, ning omman himmun rummala olliwa oluu.

Sis wõt nüüd essa neid omme põlwide päle, pand neide käekeisi kokko, nink üttel neile: latse, tennage Issandat Summalat, ke teid ilma häddast om päästnu, nink wõtke sest rassedast willitsussest hennele ello eas oppust, et teije henge mitte puttu nink iggawetse hädda siise ei satta; olge iks sõnnakuulja Summalale nink wannabile, nink pandke wasta kurja kiusatussele.

Kuulge nüüd ja pandke tähhele: kui teije wannambas lähhete, siis tulley ütte asja perrast kurri kiusatus teile kätte! Assi om ta, kellelt inneminne kül tijap, et temma tälle häddas lät, temma meeld wasõip, nink temmale surma woip tetta, nida kui teil neist seemnist teda olli. Ent kunna se assi eggapäiw filmi een om, ei panta temmast tähheleke. Inneminne harrinep tedda ärra, nink ei pelga tedda ennamb. Ta julgep tedda kõrd maitõsa, — häddast ei olle surembat wäärt, mõrru om ta muidoke, ja põlletas tedda eddimält ärra, ent maitõsetas jälleke. Keel harrinep kibbedat, oimatus tulley päle, ja ni kui meel rummalambas lät, kaswap himmo. Nink et kül assi ei sõgis ei jogis ei lähhe, siiski tedda rohkebade ja iks rohkebade woetas, seni kui innemissel meel ümbrekäüp, nink moistus pääst kaop. Ei astu nüüd mitte surm õkwa temma mannu, nink hirmutas tedda, ni kui ta teid ähward; esihennesest parranes inneminne ärra, ent ütõ nõrkus jäep weel temma mele siise, se, et temma mitte sest arro ei sa, et se kurri

affi tälle huffatusses lät. Nink kunna se affi innemist eddimält ötsékui ärratas, ja temma selle haigusse perra nõrgas om jänu, sis arwas temma henda iks jälle sellesamma halwa asjaga kostotada, nink nakkas iks hullembaste temma päle pallama ja tükma. Kik omma hääd, omna perramest nartsokest müüb ta ärra, et temma ennege sedda asja hennele saas. Temma prugip tedda müüd sagedaste, ja eggaförd tullep tälle tuijo päle. Temma narap alpiste, tüllitsep nink taplep, ajap hullo jutto, ei püssi jalgu päääl, jampsip hirmsaste nink jäep wimate oimafelt mahha. Kui temma sest kõrast päsep, sis om temma eddimänne iksaminne jälleke selle asja päle, ni et temma kunnagi ommast moistuffest eunamb ei selgust ei arwo ei sa, ei ka pelgama ehk parranema ei woi nakkada! Sant hä polest, sant terwuffest, sant moistuffest, rikkotu ihho nink henge poolt, löw-wap surm tedda wote päääl kui többrast. Temma heng ei tija Jummalast, ei sa Issandat kunnagi nätta.

Oh! tadekenne, puhhasiwa latse, wärrin tullep meile päle, mes hirmus affi wois se kül olla, ei sa meije tedda ärramoista; meije pelgame tedda, ütle effake, mes om ta? — Kül teie ollete temmast kuulnu, ja ollete jo mõndke temma többen nännu, kostis essa, ent kunna teije weel õiget arwo temmast ei sa, sis tahha minna teile sedda moistatust ärramoista: **wiin, ma-wiin** kutsutas temma! Sa **wiin**

om se assi, kellest minna kõnnele; eggauits tijap
tedda, nink siski om ni paljo neid, kes temma
surma lähhewa! Kõl om Summal meile sadda
nink sadda andid jaotanu, mes maggusamba
nink parremba ommawa, ent inneminne omman
pimmedussen raiskas Summala andid, nink ajap
tigge tarkussenga hendale ühte rohto, mes tedda
ihho nink henge polest rikkup.

Saad, heikas wannamb poisfikenne, minna
tahha sulle lubbada, et ma ma pääl sedda hir-
must wina ei tahha maitsa; nink minna ka,
üttel walliste se weikenne, ja löi essale kät. —
Summal õnnistago teije towotust, nink kinni-
tago teije meeld, wastas essa, nink pand neide
kækeisi kokko. Temma hule liiksiwa, temma
südda puhkas Summala pole; nink Sõsand
olli temmaga.

Paar poisfikesse kaswiwa sures mehhis, —
essa maggap jo ammogi mullan, — mehhe omma
nüüd ka wanna, — laste latse istuwa neide
lawwa ümbre, — weel ei olle wina tilka
ei neide ei neide laste nink laste laste
su sisse sanu. Kik omma ausa mehhe, holika
perrenaise, moijlikko tüddrikko nink waa latse.

Sest woite nüüd, armsa latse, oppi, kui-
das armolinne Summal neid õnnistap, ka
temma nimmel hääd tootust andwa, nink
sedda ka piddawa. Parremb om sis weikest
tühja maijauft nink rõmo maitsmata jätta, kui
saratse kurja tiusatusse sisse henda anda, et
woip ihho nink henge üttelisse kaotada.

Lats, kes Summalat pallep.

Päiv heit omma walgust läbbi sanna pajakesse ütte wote päle, kost waine last omma haiget ihho ülles kergit. Wee-pissarä joostte temma filmist, temma kaije taiwa pole, nink heit jälle filmi omme kolme weikeste laste päle, kes jo liikma naksewa nink ülles ärrasiwa. — Latsekesse üttel temma, pande kaekeisi kotto, nink puhkage selle Summala pole, kes ka meije waisusse päle omma illusat päiwa lassep paista, nink pallelge, et temma essi teid södas nink jodas. Tõbbi om minno ärrakurnanu, minno jõud ei kanna weel tööd tetta, ei ka wälja minna, et ma middage otsis; ei olle mul ennamb ei leiwa pallakest, ei jahho põrmukest, et ma pudrus teile lasses. Oh kui Ssrand omma englifest essi ei sada waište laste hoitjas nink toitjas, sis tulley teile nälg nink hukkaminnet kätte. — üttel, last henda kummale mahha, mütsit pääd reiwa sisse nink itse wallosaste. Ullo latsekesse jäiwa kaema, ja es moista middage. Wannemb pojakenne (kuwe aastalinne terraw lats) nakse siski õtseskui mõtlema, karras ülles, wõt emma wanna pihtserki olla päle, nink lats wälja. Ussinade pand ta nüüd kengo otsa kiriko pole joostma. Kiriko us johtu wallal ollema, rõõmsaste aste poisikenne sisse õkwa altre mannu, heit henda põlwile mahha, nink pallel sure hälega Summalat: Ssrand, hallesta meije päle, mem om meil haige, ei olle meil jahho

põrmo ei leiva pallakest, meije olleme issutse, nink koleme nälga, sada rutto ütte englikest alla, et ta meile süwma toos, nink meid raw-witses; sul om jo paljo warra nink paljo wäfte, ennamb kui üttele innemissel, ja sinna ollet jo lubbanu meid arwitada, kui meije süddamest palleme. Oh kule sis, minna palle sinno süddamest nink silma weega, ärra jätta meid mitte perratus. — Se palwus kostut poislesse süddant, nink rõõmsaste joost ta nüüd mõtsa, korjas haakeisi, nink üttele koddo minnen: las nüüd englil jahho wija, kül minna tuld murretse puddro keta. — Jõudse janna mannu, tõugas ust wallale, nink nätse, jo olli pengi pääal jahho mat nink leiva päts. — Aitumma sulle suur Summal, heikas pois-sikenne, wissas omma süllätäüt mahha, nink heit kääkeisi kokko. Kui walli se engel om olnu, heikas ta rõõmsaste! Memmekenne, üttele, märädune ta ommete om? kui surekenne ta olli? olli tal siwakeisi, tulli ta pajast wai ussest, üttele, üttele memmekene? — Emma olli weel põlwil maan Issandat tennaden, temma tõmmas last omma rinna peäle, nink üttele pehme hälega: mo kallis lastekenne, oh et se lastelik ust sulle iggawes jäes! Summal om sinno palwust kuulnu, temma om meid ilmi-likkust häddast pastnu, oh et meije woisse temma ommatsis jada iggawes! Summala wäggi om suur, temma om meid Kristusse läbbi oppetanu, nink meid ommis sullasiss tennu,

temma woip omma pühha waimo meijesug-
 gutside sisse sata, nink hendale meije seast
 teendrid wallitseda, kea temma tahtmist täit-
 dawa; mesperrast täl sis tarwis weel siwuga
 englid alla sata, ni kui wannal ajal, konna
 innemisse pimmedussel olliwa? õnsa omma ne,
 kes uskwa nink ei näe! Meije tijame, et kif
 hä tullep Jssanda Summala käest, nink meije
 ussule ei lä neid ennemustitsid immetekko en-
 namb tarwis. Kif om immetö, mes Summal
 om lonu, kif om immeteggo, mes Summal
 lassap sündida innemiste sean ma pääl! —
 Olli se Summalast wai ilma assi, et temma sel
 tunnil, kui sinna kirko pole lätsit, oppetajat ka
 sinna last, et temma käärkambrišt ütte ramatut
 läts toma? olli se Summalast ehk innemissist,
 et oppetaja sinno palwe hääld kuuld? nink
 Summal olli ka temma söame pehmendaja, et
 temma koddoo läts, meile jahho nink leiba saat,
 nink õkwa essi meije mannu ruttas. Temma
 om nüüd lubbanu, meije eest hoold kanda,
 nink sinno kaswatada, kui sinna hä läts ollet
 nink Summalat pelgat ja armastat.

Oh inneminne, tunne, et ilm om täüs
 Jssanda immeteggosid, ent sinno silma omma
 kinni, ja sinna ei näe neid mitte; sinna odat
 englid taiwast, ja minna üttele sulle, kui sinna
 Jssandat nink temma prohwetid ei ussu, sis
 ei sa sinna ka uskma, kui ütse engel taiwast
 tullep.

Putternuse wäifenne fatefismus.

Eddimänne pätk.

Jummala kümme käsku.

Eddimänne käsk.

Minna olle Issand, sinno Jummal;
sinnul ei pea mitte muid jummalid ol-
lema Minno een.

Res se om?

Meije peame Jummalat ülle fige asja pelgama,
armastama nink (uskma ehk) Temma päle lootma.

Teine käsk.

Sinna ei pea mitte Issanda, omma
Jummala nimme kurjaste pruukma; sest
Jummal ei tahha sedda mitte nuhtlemata
jätta, ke Temma nimme kurjaste prugip.

Res se om?

Meije peame Jummalat pelgama nink armasta-
ma, et meije Temma nimme man ei wannu, ei
nea, ei nõijo, ei wõlfi, ei ka petta, enge peame
sedda fige hädda siffen appi hõikama, pallema,
kitma nink tennama.

Kolmas käsk.

Sinna peat pühapäiwa pühendama.

Res se om?

Meije peame Jummalat pelgama nink armasta-
ma, et meije juttust nink Jummalat sõnna ärra ei
põlle, enge peame sedda pühhas pidama, hää-
l meel kuulma nink opma.

Reljas käsk.

Siina peat omma esja ninf omma emma awwustama, et sinno käsfi häste käüp ninf sinna kawwa ellat ma pääl.

Mes se om?

Meije peame Summalat pelgama ninf armastama, et meije omme wannembid ninf essandid ärra ei pölle, ei ka wihhasta, enge peame neid awwustama, neid orjama, neide sönna wötma ninf neid armsas ninf ausas piddama.

Wijes käsk.

Siina ei pea mitte ärratapma.

Mes se om?

Meije peame Summalat pelgama ninf armastama, et meije omma lähhembra ihhuse üttele kahjo ehk wilka ei te; enge peame tedda awwitama ninf eddesti saatma fige ihholikko hädda siffen.

Kuwwes käsk.

Siina ei pae mitte abbiello rikma.

Mes se om?

Meie peame Summalat pelgama ninf armastama, et meije puhtaste ninf ausaste ellame sönnu ninf teggude siffen, ninf et eggäüts omma abbifasa peap armastama ninf awwustama.

Säitsmes käsk.

Siina ei pae mitte warrastama.

Mes se om?

Meije peame Summalat pelgama ninf armastama, et meije omma lähhembra rahha ehk hääd ei wötta, ehk kawwala lauba ehk ostmissjega henne kätte ei sada; enge peame tedda awwitama, temma hääd ninf pätoidust kaswatada ninf hoita.

Kattesjas käsk.

Siina ei pea mitte kawwalat tunnistust andma omma lähhembra wasta.

Mes se om?

Meije peame Summalat pelgama nink armastama, et meije omma lähhembra päle kawwalal kombel ei wõlji, tedda ei petta, feelt temma päle ei pessja, ehk kurja kõnnet ei tõsta; enge meije peame tedda wabbandama, hääd temmast kõnnelema nink fiif asju hä pole käändma.

Üttesas käsk.

Sinna ei pea mitte himmustama omma lähhembra maija.

Mes se om?

Meije peame Summalat pelgama nink armastama, et meije kawwalussega omma lähhembra perrandust ehk maija hennele ei püüwa, ei ka üttele õigusse tähhe al henne kätte ei sada; enge peame tedda awwitama, et temma sedda wõis piddada nink se mannu jäda.

Kümnes käsk.

Sinna ei pea mitte himmustama omma lähhembra naist, sullast, näütsikut, tõbrast, ehk fiif, mes temma perralt om.

Mes se om?

Meije peame Summalat pelgama nink armastama, et meije omma lähhembra naist, perret ehk tõbrast henne pole ei kissu ehk temmast ärra ei sada; enge peame neid männitšema, et nemma jäwa, nink tewa, mes neile sünnis.

Mes ütley nüüd Summal figist neistšunnatsist käskest?

Temma ütley nida:

Minna, Issand sinno Summal, olle wäggew wihhane Summal, se neide päle, fea Minno wihkawa, wannembide pattu koddoo otsip laste päle, kolmanda nink neljanda põlwe sisse; ent neile, fea Minno

armastawa nink Minno kāske piddawa, te Minna hääd ammat tuhhanda pölwe sisse.

Mes se om?

Summal ähwardap nuhhelda kiki, lea neidesinnaste kässude ülle astwa; seperrast peame Lemma wihha pelgama nink ei pea mitte nisugguste kässude wasta teggema; ent Lemma töwotap armo nink kiit hääd figile, lea Lemma kāske piddawa. Seperrast peame Tedda ka armastama, Lemma päle lootma nink hääl meel Lemma kässude perra teggema.

Tõine pätük.

W ü h h a r i s t i = u s s e.

Eddimänne tük. Lomissest.

Minna ussu Jummalala, se Eessa, figewäggewa taiwa nink ma Boja sisse.

Mes se om?

Minna ussu, et Summal minno fige loduakjuga om lonu, mulle andnu ihho nink henge, filmi, körwu nink kiit luliikmissi, meelt nink mõistust, nink weel üllespeap; päle se, röiwid nink kängi, söki nink joki, ma'ja nink kotta, naist nink last, põldu, töprid nink kiit hääd, fige ihho nink ello tarwidusse nink pätoibussfega rikkalikult nink eggapäiwa õnnistap, fige hädda eest kaitšap, nink fige kurja eest hoičap nink paimendap. Nink sedda kiit teep Lemma selgest esjalikkust nink jummalikkust armust nink heldussfest, ilma minno ärratenimisse nink töta. Se fige eest olle minna jälle wölgo, Tedda tennada nink fitta, orjada nink kuulda. Se om töttelikult töiſi.

Tõine tük. Ärralunnastamissest.

Nink minna ussu Jesusse Kristusse, Jummalala ainosündinu Boja, meije Is-

sanda sisse, ke om sadu Pühhasi Wainust, sündinu neitsist Mariast, kannatanu Bonziussse Pilatusse al, risti päle podu, ärrakoolnu, mahhamattetu, allalännu pörgohanda, kolmandal päiwal üllestösnu koolnuist, ülleslännu taiwate, istup Jummal, se figewäggewa Eesa hääl kael. Säält saap Temma tullesma, kohhut moistma ellawide nink koolnuide päle.

Mes se om?

Minna ussu, et Jesus Kristus töisine Jummal, Eesast iggawest sündinu, nink ka töisine inneminne, neitsist Mariast sündinu, om minno Issand, ke minno ärrakaddonu nink ärrasunnitu innemist om lunnastanu, ärraostnu nink ärrapästnu figist pattust, surmast nink kurradi wäest; ei mitte kulla ehk hõbbega, enge omma pühha kalli werrega, nink omma süta kannatamisse nink surmaga, et minna Temma omma olles nink Temma rigin Temma al ellas nink Tedda orjas iggawetsen õigussen, waggauksen nink õnsussen, õtje nida kui Temma om üllestösnu surmast, ellap nink wallitsep iggawes. Se om tõttelikult töist.

Kolmas tük. Pühhendamisest.

Minna ussu Pühha Waimo sisse, ütte pühha kristlikko kirrikut, pühhide koggodust, pattu andisandmist, lihha üllestösemist, nink iggawest ello. Amen.

Mes se om?

Minna ussu, et minna ei wõi mitte ommast melest ehk wäest Jesusse Kristusse, omma Issanda sisse usku, ehk Temma mannu kulla; enge Pühha Waim om minno armooppussse läbbi kutsnu, omme andidega walgustanu, õigen ussun pühhendanu nink üllespidda-

nu: õtse nida kui Temma koggona kristlikko koggodust ma pääl kutsup, koggup, walgustap, pühhendap nink Jesusse Kristusse man peap õigen ainun ussun; sen kristlikkun koggodusen annap Temma mulle nink ligile uskjile eggapäiwa tiik pattu rikkalikult andis nink saap wiimisel päiwal minno nink tiik koolnuid üllesärratama nink mulle lige uskjidega Kristusse sissen iggawest ello andma. Se om tõttelikult tõist.

Kolmas pätük.

Pühha Gessa-meije palwus.

Meije Gessa, ke Sinna ollet taiwan. Pühhendedus sago Sinno nimmi. Sinno riik tulgo. Sinno tahtminne sündko, kui taiwan, nida fa ma pääl. Meije päiwalikko leiba anna meile täamba. Nink anna meile andis meije süda, nida kui meije andis anname ommile süüdlasile. Nink ärra sada meid mitte kiusatusse sisse; enge pästa meid ärra kurjast. Sest Sinno perralt om riik nink wäggi nink arwustus iggawetses ajas. Amen.

Allustusse sõnna.

Meije Gessa ke Sinna ollet taiwan.

Wes se om?

Summal tahhap meid sega hälliseda, et meije peame uskma, Tedda meije õiget Gessa oslewat, nink meid Temma õigid latsti; et meije julgeste nink lige lotusjega Tedda peame pallema, ni kui armsa latse omma armsat Gessa pallewa.

Eddimänne palwe.

Pühhendetus sago Sinno nimmi.

Mees se om?

Jummala nimmi om kül eest henneseft pühha; ent meije palleme sensinnatsen palwen, et temma ka meije man pühhas saas.

Kuis se sünnip?

Kui Jummala sõnna selgede nink puhtaste oppetetas, nink meije ka pühhalikkult ni kui Jummala latse se perra ellame. Sedda arwita meid, armas Eessa taiwan! Ent ke tõisite oppetap nink ellap, kui Jummala sõnna oppetap, se ei pühhenda mitte meije sean Jummala nimme. Se eest hoija meid, armas taiwane Eessa!

Tõine palwe.

Sinno riik tulgo.

Mees se om?

Jummala riik tulley kül ilma meije palweta eest henneseft. Ent meije palleme sensinnatsen palwen, et se ka meije mannu tulles.

Kuis se sünnip?

Kui taiwane Eessa meile omma Pühha Waimo annap, et meije Temma pühha sõnna, Temma armo läbbi ussume nink jummalikkult ellame siin ajalikkult nink säääl iggawes.

Kolmas palwe.

Sinno tahtminne sündko kui taiwan, nida ka ma pääl.

Mees se om?

Jummala hä, armolinne tahtminne sünnip kül ilma meije palweta; ent meije palleme sensinnatsen palwen, et temma ka meije man sünnis.

Kuis se sünnip?

Kui Jummal kiik kurja nõwwo nink tahtmist ärra häetap nink kelap ärra sedda, mees meid ei tahha laske Jummala nimme pühhendada nink Temma riki tulla: ni kui om kurradi, se ilma nink meije lihha tahtminne, enge kinnitap nink peap meid kan-

gede omman sönnan nink ussun meije otsani. Se om Lemma armolinne nink hä tahtminne.

Neljas palwe.

Meije päiwalikko leiba anna meile täämba.

Mes se om?

Jummal annap päiwalikko leiba ka kii ilma meije palweta kigile kurjile innemistile; ent meije palleme sensinnatsen palwen, et Lemma meid sedda lasses tutta nink tennoga meije päiwalikko leiba wasta wötta.

Mes om päiwalik leib?

Kiik, mes ihho toidussele nink üllespiddamissele tarwis om, ni lvi om: söök, jook, röiwa, kängitse, hone nink maja, pöld, töpra, rahha, hä, wagga abbikaas, waa latse, wagga perre, waa nink ussutawa üllemba, hä wallitsus, hä ilm, rahho, terwus, karristus, aum, hä söbra, ussutawa küllalisse nink muido nisuggust.

Wijes palwe.

Anna meile andis meije süda, nida lvi meije andis annante ommile süüdlasile.

Mes se om?

Meije palleme sensinnatsen palwen, et Eessa taiwan es tahhas mitte meije pattu päle kaeda, ei ka neide perrast meije pallemist meile keelda; sest meije ei olle mitte se wäärt, mes meije palleme, ei olle ka mitte sedda ärrateninu; enge Lemma tahhas meile kiik selgest armust anda; sest meije teme eggapäiwa paljo pattu nink tenime selget nuhtlust. Sis tahhame meije ka kii jälle süddamest andis anda nink hääl meel hääd tetta neile, se meije wasta patwa.

Kuwwes palwe.

Nink ärra sada meid mitte kiusatusse sisse.

Mes se om?

Summal ei kiusa kül keddake; ent meije palleme sensinnatsen palwen, et meid Summal tabhas hoita nink üllespidada, et meid kurrat, ilm nink meije libha ärra ei petta, ei ka hukkata umbussu, kätte mötte nink mu sure häü nink pattu sisse; nink ehk meid sega peas kiusatama, et meije siski wöime ärrawäärda nink wöimust sada.

Säitsmes palwe.

Enge pästa meid ärra kurjast.

Mes se om?

Meije palleme sensinnatsen palwen, ötse kui ütte puhuga, et meid Essa taiwan kigesuggutsest ihho= nink henge=, warra= nink awo=labjust tabhas ärrapästa nink wimate, kui meije tunnikenne tullep, meile önsat otsa anda, nink meid armoga sestinnatsest hädda=orrust henne mannu taiwate wötta.

Löppetusse sõnna.

Sest Sinno perralt om riik nink wäggi nink awwustus iggawetses ajas. Amen.

Mes om Amen?

Et minna pea kindma ollema, et nisuggutse palwe omma Essale taiwan wastowötlifko nink kuultu; sest Lemma essi om meid käfnu nidade pallelda, nink töwotanu meid kuulda. Amen, amen, se om: Ja, ja, nida peap sündima.

Neijas pätiik.

Pühha ristmisse saakrament.

Es mält: Mes om ristminne?

Ristminne ep olle mitte paljas wessi, enge om wessi, Summala kässun säetu nink Summala sõnaga ühhendetu.

Märanes se Jummalas sönna om?

Kui meije Issand Jesus Kristus ütley Matteusse ramatun wimatsen pätkkin: Minge nink tetke jüngris kiik pagganid, neid risten Etsa, Poja nink Pühha Waimo nimmel.

Ediselt: Mes annap eht sadap ristminne?

Temma sadap pattu andisandmist, pästap ärra surmast nink kurradist nink annap iggawest önsust figile, teä sedda uskwa, mes Jummalas sönna nink töwotus ütley.

Märanes om sesamma Jummalas sönna nink töwotus?

Kui meije Issand Jesus Kristus ütley Markusse ramatun wimatsen pätkkin: Kes ussup nink ristitas, se saap önsas; ent kes ei ussu, se saap ärrasunnitus.

Kolmandalt: Kuis wessi ni suri asju wöiy tetta?

Wessi ei te sedda töttelikult mitte, enge Jummalas sönna, mes weega nink wee man om, nink usk, mes sedda Jummalas sönna ween ussup. Sest ilma Jummalas sönna om wessi paljas wessi nink ei olle mitte ristminne, ent Jummalas sönna om temma ristminne, se om: ello-wessi täüs armo, nink wastfesündimisse möskminne Pühhan Waimun, nida kui pühha Paulus ütley Titusse ramatun kolmandan pätkkin:

Jummalas Etsa teep meid omma hallestusse perra önsas jällesündimisse möskmisse nink Pühha Waimo wastfesteggemisse läbbi, kedda Temma rikkalikkult meije päle om wäljakallanu Jesusse Kristusse, meije Dnisteggija läbbi, et meije Temma armust öiges tettu iggawetse ello perrandajis saasse lotusse perra. Se om töttelik sönna.

Keljandalt: Mes tähendap ristminne?

Temma tähendap, et wanna Adam meije sissen peap eggapäiwatse kahhitemisse nink pattust kändmisse läbbi ärrauppotetama nink ärrakoolma fige pattu nink kurja himmoga, nink peap eggapäiwa jälle ette-

tullema nink üllestõusma wastne inneminne, te õigus-
sen nink puhtussen Summala een iggawes ellap.

Konnes se kirjotet om?

Pühha Paulus Romaliste ramatun kumwendan
pätükkin ütsep: Meije olleme Kristussega mahha-
mattetu ristmisse läbbi surma sisse, et õtse kui
Kristus om ülesärratedu koolnuist Essa aw-
wustusse läbbi, nida peame ka meije wastsen
ellun kääma.

Wijes pätük.

Pühha altari saakrament.

Mes om altari saakrament?

Se om meije Issanda Jesusse Kristusse tõttelit
tõisine ihho nink werri, leiwa nink wina al meile risti-
rahwale süwwa nink juwwa, Kristussest essi säctu.

Konnes se kirjotet om?

Nida kirjotawa pühha ewangelisti Matteus,
Markus, Lukas nink pühha apostel Paulus:

Meije Issand Jesus Kristus, sel ööl,
kui Sedda ärra anti, wõt Temma leiwa,
tennas nink murs nink and ommile jüng-
rile nink üttel: Wõtke, söge, se om Minno
ihho, mes teije eest antas. Sedda tekke
Minno mäletusses.

Selsammal kombel wõt Temma ka
farrifa perrast öddango-söömaiga, tennas
nink and neile nink üttel: Wõtke nink
joge kii se jissest; sesinnane farrif om
wastne lepping Minno werren, mes teije
nink paljude eest ärrawalletas pattu an-
disandmisses. Sedda tekke, ni saggede kui
teije sedda jote, Minno mäletusses.

Mes arwitatq nifugune söminne ninf jominne?

Sedda näütwa meile neginnatse sönnä: „Teije eest ärraantu ninf ärrawalletu pattu andisandmisses;“ se om: et meile saakramentin pattu andisandmist, ello ninf önsust neide sönnu läbbi antas; sest kon pattu andisandminne om, sääl om ka ello ninf önsus.

Kuis wöip ihholif söminne ninf jominne ni suri
aeju tetta?

Söminne ninf jominne ei te sedda töttelikult mitte, enge ne sönnä, mes nida käüwa: „Teije eest ärraantu ninf ärrawalletu pattu andisandmisses.“ Me sönnä omma ihholikko sömisse ninf jomisse man pä-assi pühhan saakramentin; ninf ke neidsammu sönnu ussup, sel om, mes nemma ütsewa, ninf towotawa, se om: pattu andisandminne. Kes sis pühha altari saakramenti tullulikult wasta wöitay?

Baastma ninf ihholikkult henda walmistama om kül kaunis wäljaspidine walmistaminne: ent se om öigede ausa ninf walmistedu, ke neid sönnu ussup: „Teije eest ärraantu ninf ärrawalletu pattu andisandmisses.“ Ent ke neid sönnu ei ussu, ehk sest katšite mötley, se om umbuskkif ninf ei olle mitte öigede walmistedu. Sest se sönnä: „Teije eest“ pürwap selgid uskkifko söamid.

Sonnungo = palwus.

Summala se Ešsa, Poja ninf Puhha Waimo nimmel:
Amen.

Minna tenna sinno, armas taiwane Ešsa —
Jesusse Kristusse, sinno armsa Poja läbbi, et sinna minno sel ösel ni armolikult ollet hoitnu ninf kaitšnu. Minna passe sinno, hoija ninf kaitša minno ka sel päiwal tige pattu ninf kurja kiusatusse eest, ninf arwita, et kiif minno mötte, sönnä, teggo ninf ello sinno jummalikko meleperrast wöis olla. Minna auna

omma ihho, henge nink ello sinno essa hoolde nink kätte; sinno pühha Waim saatko minno ka sel päiwal nink eggal ajal tassatse te päle. Amen.

Sommungo = laul.

Wiis: Oh armo juur.

1. Ma tenna so, Et sinna mo, Oh Summal ollet hoidnu. Sa walwsit ööl, Ka minno pääl, Et hädda mo es puttu.

2. Nüüd awwita, Sel päiwal ka. So Waim, oh Issand Summal, So nomigo, Se saatko mo; Ma olle waine rummal.

3. Oh Jesuken, Mo üllemb õn, Ke õjel ollit kaitstja! Mo awwita Sel päiwal ka, Nink olle minno hoidja.

Palwus enne söömaiga.

Rige silma lootwa sinno päle, Issand, nink sinna annat neile neide söki ommal aial. Sinna awwat ülles omma rohket kät, nink täüdat kiik, mes ellap, melehäga. Issand Summal, armas taiwane Essa, õnnista meid nink neidsinnatsid sinno andid, mes meije sinno rohkest armust wastawöttame, Jesusse Kristusse meije Issanda läbbi. Amen.

Laul enne söömaiga.

Wiis: Oh Jesu anna rohkest käest.

1. Sa annat Issand heldeste Kiik ello tarwidust; Mi jaggat sinna meilele Nüüd omma õnnistust.

2. Kiik söki joki ihhule Sa annat rohkest käest. Oh Issand, meije tenname So suust nink süddamest.

Palwus perran söömaiga.

Tennage Issandat, sest temma om helde, nink temma heldus püssip iggawes. Meije tenname sinno, Issand Summal, armas taiwane Essa, et sa omma armo kät ollet ülles awwanu, nink meid jälle omme andidega ollet sõnus tennu. Anna meile ka eddispäide meije päiwalikko leiba, nink õnnista meid ihho ja henge polest, Jesusse Kristusse meije Issanda läbbi. Amen.

Paul perran sõõmaiga.

Wiis: Mo südda walwa jälle.

1. Nüüd andkem Issandale Suurt tenno, et ta jälle hoold meije cest om landnu, Nink meile toidust andnu.
2. Ni kui sa armo näütnu Nink meije ihho toitnu, Ni anna, Issand Loja! Ka mes om hengel waja.

Sõdango paltus.

Minna tenna sinno, armas taiwane Essa, et sa sel päiwal minno ni armolikkult ollet hoitnu nink laitnu. Minna palle sinno, anna mulle andis kiil minno pattu, et ma rahholikkult woi uinoda. Sinno Essa hoolde anna minna ihho ja henge, nink kiil minno ommatfid. Hoija meid kiige õnnetusse nink kurja cest, Jesusse Kristusse meije Issanda läbbi. Amen.

Sõdango laul.

Wiis: So heng, oh Jesus.

1. Nüüd lamme minna wotele, Mo wõtta omma hõõlele, Oh kallis Õnnisteggija, Sis woi ma rahhun maggada.
2. Oh kaitsta ka mo ommatfid, Nink hoija minno wannambid, Ja tassu neile armoga, Mes hääda mulle tennuwa.
3. Kui om se õ mul wiimne tääl, Mes minna magga ilma pääl, Sis wõtta minno hengeke, So mannu, Issand, taiwate.

Meie Essa, ke Sinna ollet taiwan. Pühhendus sago Sinno nimmi. Sinno riik tulgo. Sinno tahtminne sündfo, kui taiwan nida ka ma pääl. Meije päiwalikko leiba anna meile täamba. Nink anna meile andis meije süda, nida kui meije andis anname ommile süüdlasile. Nink ärra sada meid mitte kiusatusse sisse; enge pästa meid ärra kurjast. Sest Sinno perralt om riik nink wäggi nink awustus, iggawetfes ajas. Amen.

Pühha kirja tunnustusse.

Algmissen loi Jummal taiwast nink maad.
(1. Mos. 1, 1.)

Issand, sinna olled meile elloassemes olnu põlwest põlweni! Enne kui mäe sündsiwa, nink enne kui ma ja mailm lodi, ollet sinna Jummal, iggawest iggawetsel ajal! (Law. laul 90, 2.)

Jummalale olgo aaw nink kittus iggawest iggawetses ajas. Jummal man om nõuwo, tarkust ja moistust.

Hallestaja ja armolinne om Jehowa, pikkameelinne ja rikkas heldusfest. Nida kui essa hallestap laste päle, nida hallestap Jehowa neide päle, lea tedda pelgawa. (Law. laul 103, 8. 13.)

Jehowa, sinna kiusat minno läbbi, nink tunnet minno. Sinna tijat mo maggamist ja mo üllestõffemist; sinna mõistad mo mõttid kawwest ärra. Sinna pirat ümbre mo käimist ja mo maan-ollemist, nink näet kiif mo teed. Kui ei olleke weel sõnna mo lele pääl, näkse, Jehowa, sis tijat sinna sedda kiif ärra. Sinna ollet minno een nink minno takkan, nink hoiyat omma kät minno ülle. (Law. I. 139, 1—5.)

Jummal saap eggäüttele andma temma teggude perra. (Rom. 2, 6.)

Nida om Jummal sedda ilma armastanu, et temma omma ainosündinu Poiga om andnu, et kiif, lea temma sisse uskwa, hukka ei sa, enge iggawest ello sawa. (Jan. ew. 3, 16.)

Jesus Kristus eila nink täamba sesamma nink la iggawes. (Hebr. 13, 8.)

Jesus üttelep: Se römustaja, Pühha Waim, ledda Essa lähätap minno nimmel, se saap teid kiif oppetama, nink kiif teije meelde algatama, mes minna teile olle ütletnu. (Jan. ew. 14, 26.)

Dnsa omma ne, lea sõamest puhta omma. (Matt. 5, 8.)

Kiit hä ande, nink kiit täwvelik ande om üllewast, nink tulley mahha walgusse Eßsast. (Sak. 1, 17.)

Tennage ikkes fige eest meije Ißsanda Jესusse Kristusse nimmel Summalat nink Eßsa. (Ewes. 5, 20.)

Heitke kiit omma murret temma päle, sest temma kanaanap hoolt teije eest. (1. Petr. 5, 7.)

Nida kui teije tahhate, et rahwas teile peap teggema, nisammate tekke teije ka neile. (Luf. 6, 31.)

Armastage ommi wainlasi, tekke hääd neile, fea teid wiikawa; Önnistage neid, fea teid wandwa, nink pallelge nende eest, fea teile kahjo teggema. (Luf. 6, 27.)

Kui keake ütley: Minna armasta Summalat, nink wiikap omma welle, se om wölsja; sest ke omma welle ei armasta, kedda ta näep, kuis ta Summalat wöip armastada, kedda ta ei näe? (1. Jan. 4, 20.)

Jesus üttel: Sinna peat Ißsandat, omma Summalat, armastama figest ommast söamest, figest ommast hengest, nink figest ommast melest. Sesamma om eesmänne nink suremb käsk. Ent töine om temma saarnane: Sinna peat omma lähhembat armastama kui essi henda. Neide kätte kässu küllel poop koggona sädus nink prohwet. (Matt. 22, 37—40.)

Eßsa önnistaminne ehhitap latsile maiju, ent emma wandminne kissup neid mahha. Ölle ussin kuulma, nink kosta mes öige om.

Kui sinno kässi häste käüp, siis mötle, et sul ka kurri aeg wöip tulla, nink kui sul kurri förd käen om, siis mötle, et sul ka jälle hä förd wöip tulla.

Lats, ärra olgo holeto omman haigussen, enge palle Ißsandat, sis teep ta sinno terwes.

Ärra tekgo furja, sis ei johhu sulle furja.

Ärra harjota suud wölsma, sest se om üts kurri harjotus.

Ärra wiikwa tööd, mes wairwaga tettas; ei ka põllo tööd, mes Summalast om lodu.

Kige omma teggude man mötse wiimse otša päle, sis ei te sinna pattu iggawel.

Warras on wõlsja poig; üttest jurest möllemba kassunu; õts polk möllembile.

Wargus kaup warga kottist ni kui wessi sõglast.

Kes paljo lobbisep, teep hennele paljo waino.

Ärra ussu sedda sõpra, kes häddan ei olle weel ärrakaetu. Rõmo päiwil omma kül paljo hä sõbra, ent willetsusse ajal läwa säratse pakko.

Kaddeus ja wihha lühhendama ello-päiwi. Ärra laida seddate, enne kui sa ollet perrakullelnu.

Arwo-tähte ehk numre.

Neid om üttesja tükki, nink woip neidega mitto missioni tuhhat kirjutata, nida kui ramato tähtega ta ilmato paljo sõnnu nink möttid woip kokko panna.

Numre-tähhe ommawa:

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Üts kats kolm nelli wiis kuus seitse kattesja üttesja.

Weel üts täht mis pu dust märgip, sedda kutsutas: Nul 0.

Neid kümme tähhekest mudetas seddawisi: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 kutsutas ütši-tähhe ehk numre. Wõtame nüüd neist ütte numre, nink panneme sija ette:

2

Sesamma nummer 2 ei olle enuamb kui liht kats. Ent kui temma tade weel ütte numre pantas, sis saab ta kümme fõrd ausämbas, ehk tõssep kümme wäärt; otjekui:

27

Siin saisap 2 cen, nink 7 taggan. Kats om nüüd kümme fõrd suremba auwo päle sanu, sest et tal üts teender taggan saisap. — 2 kutsutas nüüd kats-kümmend, nink temma taggumene teender on liht 7

— Sis loetas nüüd neid kokko: katskymmend ja seitse. Ent kui teendre tade weel tõist teendret pantas,

sis saap perremees jo saa förd ausämbas, ehk tössap
saa wäärt; ent eddimänne teender astup nüüd omma
perremehhe jälgi, nink saap ka kümme förd ausäm-
bas kui ennege, ehk tössap nüüd kümme wäärt; ent
perramänne teender jäep liht saiusse; ötselui:

275

Siin saiap 2 ni kui perremees een, nink om
nüüd saa förd suremba auro päle sanu, sest et täl
kats teendrit tagga om. — 7 om eddimänne teender,
nink om kümme förd suremba auro päle sanu, sest
et temmal nüüd ka ütte teendrit taggan om: ent
perramänne teender om liht 3. — Sis loetas neid
nüüd kokko: kats sadda seitsekümmend kolm.

Ent kui perremes weel kolmandat teendrit tade
pannep, sis saap ta jo tuhhat förd ausämbas, ehk
tössap tuhhanda wäärt. Eddimänne teender nakkap
jälle perremehhe jälgi astma, nink saap nüüd saaförd
ausämbas, ehk tössap saa wäärt. Tõine teender
astup jälle eddimätle teendre jälgi, nink saap kümme
förd ausämbas, ehk tössap kümme wäärt; ent se
waine kolmas teender jäep liht sullase saiusse, nink
ei olle ennamb wäärt kui liht nummer; ötselui:

2759

Jälle saiap siin 2 ni kui perremees een, nink
om tuhhanda wäärt, sest et täl kolm teendrit tag-
gan om. — 7 om eddimänne teender, nink saa
wäärt; 3 om tõine teender, nink kümme wäärt; 9
om perramänne teender, nink ei olle ennamb kui
üttesa wäärt. Sis loetas neid kokko: kats tuhhat
seitse sadda nink kolmkümmend üttesa.

Seddawisi tõstetas is perremehhe nink teendride
auro surembas, jo ennamb teendrid taggan om.

Johhup ka mõnniford, et perremehhel teendrid
et sa, ent siski omma auro ei tahha kaotada; sis
pantas teendride affemele Mul O, sesamma märgip
putust, mes ei loeta; ötselui:

2000

Seft om nätta, et kolme teendre affeme tühja omma. Siis ei voi ka muud luggeda kui perremehhe auwo, se om: kats tuhhat.

Mönniförd jälle johhup, et perremehhel üttest ehk töifest teendrist pudus om, siis pantas iks teendre affemel sedda Kul 0; ötskui;

2039

Sedda loetas: kats tuhhat nink kolm kummend üttesa. Ehk nida:

2709

Sedda loetas: kats tuhhat seitse sadda nink üttesa. Ehk nida:

2730

Sedda loetas: kats tuhhat seitse sadda nink kolmkummend.

N ä t s e w e e l.

tuhhanda wäärt	sa wäärt	kümme wäärt	üüsi - nummer
----------------	----------	-------------	---------------

Numride üllearwamine.

		4	nessi
		4 8	nessi-kummend kattesja.
	4	8 1	nessi-sadda kattesja-kummend üts.
4	8	1 3	nessi=tuhhat kattesja=sadda nink üts kummend ja kolm.
5	0	2 7	wiis=tuhhat katskummend ja seitse.
9	6	0 5	üttesja=tuhhat kuus sadda nink wiis.

1 üts
10 kümme
100 sadda
1000 tuhhat

2 kats
20 kats kummend
200 kats sadda
2000 kats tuhhat

	3	kolm	
	30	kolm kummend	
	300	kolm sadda	
	3 000	kolmtuhhat	
	4	nessi	
	40	nessi kummend	
	400	nessi sadda	
	4 000	nessi tuhhat	
	5	wiis	
	50	wiis kummend	
	500	wiis sadda	
	5 000	wiis tuhhat	
	6	tuus	
	60	tuus kummend	
	600	tuus sadda	
	6 000	tuus tuhhat	
	7	seitse	
	70	seitse kummend	
	700	seitse sadda	
	7 000	seitse tuhhat	
	8	kattessa	
	80	kattessa kummend	
	800	kattessa sadda	
	8 000	kattessa tuhhat	
	9	üttesa	
	90	üttesa kummend	
	900	üttesa sadda	
	9 000	üttesa tuhhat	
	10,000	kümme tuhhat	
	100,000	sadde tuhhat	
	1,000,000	tuhhat tuhhat, ehk miljon.	

úfs förð úfs.

1 förð	1	om	1
2	×	2	= 4
2	×	3	= 6
2	×	4	= 8
2	×	5	= 10
2	×	6	= 12
2	×	7	= 14
2	×	8	= 16
2	×	9	= 18
2	×	10	= 20

5 förð	1	om	5
5	×	2	= 10
5	×	3	= 15
5	×	4	= 20
5	×	5	= 25
5	×	6	= 30
5	×	7	= 35
5	×	8	= 40
5	×	9	= 45
5	×	10	= 50

8 förð	1	om	8
8	×	2	= 16
8	×	3	= 24
8	×	4	= 32
8	×	5	= 40
8	×	6	= 48
8	×	7	= 56
8	×	8	= 64
8	×	9	= 72
8	×	10	= 80

3 förð	1	om	3
3	×	2	= 6
3	×	3	= 9
3	×	4	= 12
3	×	5	= 15
3	×	6	= 18
3	×	7	= 21
3	×	8	= 24
3	×	9	= 27
3	×	10	= 30

6 förð	1	om	6
6	×	2	= 12
6	×	3	= 18
6	×	4	= 24
6	×	5	= 30
6	×	6	= 36
6	×	7	= 42
6	×	8	= 48
6	×	9	= 54
6	×	10	= 60

9 förð	1	om	9
9	×	2	= 18
9	×	3	= 27
9	×	4	= 36
9	×	5	= 45
9	×	6	= 54
9	×	7	= 63
9	×	8	= 72
9	×	9	= 81
9	×	10	= 90

4 förð	1	om	4
4	×	2	= 8
4	×	3	= 12
4	×	4	= 16
4	×	5	= 20
4	×	6	= 24
4	×	7	= 28
4	×	8	= 32
4	×	9	= 36
4	×	10	= 40

7 förð	1	om	7
7	×	2	= 14
7	×	3	= 21
7	×	4	= 28
7	×	5	= 35
7	×	6	= 42
7	×	7	= 49
7	×	8	= 56
7	×	9	= 63
7	×	10	= 70

10 förð	1	om	10
10	×	2	= 20
10	×	3	= 30
10	×	4	= 40
10	×	5	= 50
10	×	6	= 60
10	×	7	= 70
10	×	8	= 80
10	×	9	= 90
10	×	10	= 100

Kirjotukse wäikesse tähhe.

a b d d e g h i j k l m n o p r s f t u v z. = " " u

Kirjotukse suure tähhe.

A B D E G H I J K L M N O
P R S T U V Z — A O U.

Teooria om mo kirjus, ei sa mid puidust
ollema. Nore haina-ma päle affutap temma

minno, mink siibhatap minno tasafaste wee mannu.

Temma jahhatap moheenge, jadaap minno oiguse
tee patte. Et ma kuit kau" pummedan orwin, ei

ma pelga omestust, jett et sinna olett minnoga,
sinno kep ja tuuga romustavaa minno. Amen.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100.

Allet, Bina, Daniel, Enak, Gottlieb, Heano, Jula, Hearel, Moira, Lotta, Tula

